

Voorloper NRMW onderzocht in 1923 de ouderenzorg

Sommige ouderen hadden dankzij ouderdomsrente een eigen slaapkamertje

Ouderenzorg speelde zich aan het begin van deze eeuw met name af in de armenhuizen. Een gebrekkige opvang, vonden de deskundigen. Moesten er geen speciale huizen komen met deskundig personeel en een goede inrichting, waar ouderen hun laatste levensjaren konden slijten? Wat zou een staatspensioen kunnen betekenen? Net 65 jaar geleden stelde een speciale commissie van de Nederlandsche Vereniging voor armenzorg en weldadigheid te Amsterdam (de voorloper van de Nationale Raad voor Maatschappelijk Welzijn) de ouderenzorg in Nederland aan de kaak.

De uitgerangeerde arbeider in de jaren twintig is overgeleverd aan zijn kinderen.

Als die er niet zijn of hem niet in huis willen nemen, blijft als enig alternatief het armentehuis over. Een staatspensioen bestaat nog niet en de lage ouderdomsrente wordt pas uitgekeerd na het bereiken van het zeventigste levensjaar.

De kwaliteit van de armentehuizen laat duidelijk te wensen over. De commissie van de armenzorg-vereniging uit scherpe kritiek in haar onderzoek: 'Wie onze armenhuizen op de dorpen en in de provinciesteden bezoekt, wordt menigmaal getroffen door den triestigen aanblik van de kale slaapzalen, de ongezellige dagverblijven, het gemis aan alle comfort, terwijl het toch zeer goed mogelijk moet zijn, met eenvoudige middelen hierin ver-

andering aan te brengen.'

De baas

Aan een goede directeur ontbreekt het de armentehuizen dikwijls. De commissie constateert dat de bevoegden van de vele sollicitanten voor deze slecht betaalde functie vaak niet de meest integere zijn: '...het de baas zijn is dikwijls de attractie.' De gebruikelijke aanspreektitel in de tehuizen 'vader' of 'moeder' kan eveneens op de minachting van de commissieleden rekenen. 'De benaming vader en moeder doet altijd vreemdsoortig aan. Zelfs wanneer zij door hun zorg en toewijding dien naam zouden verdienen, heeft zij toch geen zin. Mijnheer, juffrouw of directeur gaat even goed.' Het verzorgend en verplegend personeel is volgens de commissie wel toegewijd

maar ondeskundig. De vraag is of de ouderen die aan ouderdomskwalen lijden niet tekort wordt gedaan. Dementie en gezonde ouderen zijn, zeer tegen hun zin, genoodzaakt met elkaar te leven. De commissie pleit voor een gespecialiseerde instelling met deskundige verpleging waar geestesgestoorde ouderen kunnen worden opgenomen.

Behalve in armentehuizen verblijven deze ouderen ook vaak in krankzinnigengestichten of speciale afdelingen van ziekenhuizen. Vooral dat laatste vindt de commissie een ongewenst verschijnsel. Een verschuiving naar een speciale verpleeginrichting zou een verlichting en besparing voor de ziekenhuizen betekenen.

Hofjes

Het zelfstandig wonen voor ouderen in de hofjeswoningen geniet in het begin van deze eeuw een enorme populariteit onder degenen die het zich kunnen veroorloven dankzij een ouderdomsrente of giften van de kerk en particuliere instellingen. Door onderlinge hulp kunnen veel ouderen in de hofjes zelfstandig blijven. Problemen ontstaan wanneer de oudere te hulpbehoevend wordt. De commissie ziet een oplossing door temidden van de hofjeswoningen een gesticht te bouwen. Daar zouden chronisch zieken, in-

validen en dementerende ouderen echt verpleegd kunnen worden.

Enkele particuliere instellingen nemen initiatieven in die richting. Zo richt de *Vereeniging Vredenheim* een verpleeghuis op in Rockanje. Enigerlei coördinatie en samenwerking tussen de verschillende voorzieningen ontbreekt, zo constateren de commissieleden. Jammer, vinden ze, want zorg op maat is nodig. 'Wij hebben onze hofjes, onze gestichten en onze verplegingsinrichtingen, maar zij staan nog te veel op zich zelve. Alleen de combinatie is in staat, voor elke behoefte, in elk bijzonder geval terstond de juiste voorziening te treffen.'

Pensioen

Nauw verbonden met de vraag hoe ouderen de beste zorg te geven, is de discussie over het staatspensioen. *Willem Winters* beschrijft in zijn recent verschenen 'Hoort regeerders van het land' de opkomst van de Bond voor Staatspensioneer (later opgegaan in de Algemene Nederlandse Bond voor Ouderen). De bond, opgericht in 1900, voert actie voor het staatspensioen waarin zij grotendeels de oplossing ziet voor de ouderenzorg. Wanneer ouderen over eigen financiële middelen beschikken, zouden ze in hun eigen verzorging kunnen voorzien. Een opvallend modern standpunt, stelt Winters, waarmee de bond veel leden wint. Desondanks duurt het tot 1913 voordat de ouderdomswet van *Tal-*

zich in de laatste levensfase zelf konden redden. Liberalen vonden echter dat de burgers daar zelf maar in moesten voorzien. Vlijtig sparen tijdens het arbeidsleven was hun credo.

Behoorlijke verzekering

Tijdens de bespreking in 1923 van het onderzoek naar de oudeliedenzorg op een algemene bestuursvergadering van de Nederlandse Vereniging van Armenzorg benadrukten verschillende sprekers de noodzaak van een staatspensioen. 'De waardering van arbeid moet ten gevolge hebben, dat aan de ouden lieden een goede oude dag op de meest eerlijke en in de beste wijze is gewaarborgd,' betoogt de heer *D. Lopes Dias*. De heer *J.E.J. Veldhuisen* beaamt dat. 'Elke oudeliedenverzorging zal aldus haar uitgangspunt moeten vinden in eene behoorlijke verzekering, hetzij op het standpunt van staatspensioenering, uitgebreidere ouderdomsverzekering of welke ook.' Ook de onderzoekscommissie merkt voorzichtig in haar verslag op dat een eigen inkomen wel een grotere keuzevrijheid voor de oudere biedt. In sommige gestichten kan een oudere dankzij de ouderdomsrente een afzonderlijk slaapkamertje krijgen.

Woningpolitiek

Niet het voltallige bestuur van de Vereniging Armenzorg is overtuigd van de alomvattende mogelijkheden die een staatspensioen zou bieden. Volgens bestuurslid mr. *J. Everts* uit Amsterdam moet de invloed niet worden overdreven. '...ik geloof, dat de ervaring reeds heeft geleerd, dat met de staatspensioenering, welke de oplossing zou betekenen voor de

verzorging van de ouden van dagen, wel iets, maar geenszins alles, niet eens veel is bereikt.' Dezelfde Everts was zijn tijd ver vooruit door te berde te brengen dat de ouderenzorg zich niet alleen afspeelde in de armenzorg en weldadigheid maar ook op het gebied van de huisvestingspolitiek. Tussen de twee wereldoorlogen worden ouden uit de laagste sociale klassen alleen gehuisvest in de gasthuizen en gestichten, schrijft Winters in zijn rapport. Speciale bejaardenwoningen zijn nog niet bekend. Door de enorme woningnood is na de Tweede Wereldoorlog de huisvesting naast de zorg en het staatspensioen een 'hot issue' in het ouderenbeleid van de overheid en verrijzen in grote getale de speciale verzorgingstehuizen, stelt Winters.

Spaarzaam

Hoewel het staatspensioen al voor de Tweede Wereldoorlog uitgebreid onder de aandacht van parlement en diverse regeringen was geweest, moeten ouden nog wachten tot 1947, het jaar waarin *W. Drees* als minister van Sociale Zaken de voorloper op de AOW presenteert, de Noodwet Ouderdomsvoorzieningen. Tientallen jaren van discussies gingen daaraan vooraf. Jaren waarin zelfs de onderzoekscommissie, die zich zo kritisch uitliet over de ouderenzorg in Nederland, nog in haar verslag in 1923 van mening is dat: 'De waarborg tegen armoede op den ouden dag ligt in het levensgedrag, en het aankweken en in stand houden der natuurlijke betrekkingen. (...) Wie vlij-

tig en spaarzaam is geweest, zich goed heeft gedragen en zich nooit de minachting van de zijnen op den hals heeft gehaald, zal op gevorderden leeftijd zelden met de armenzorg in aanraking komen.'

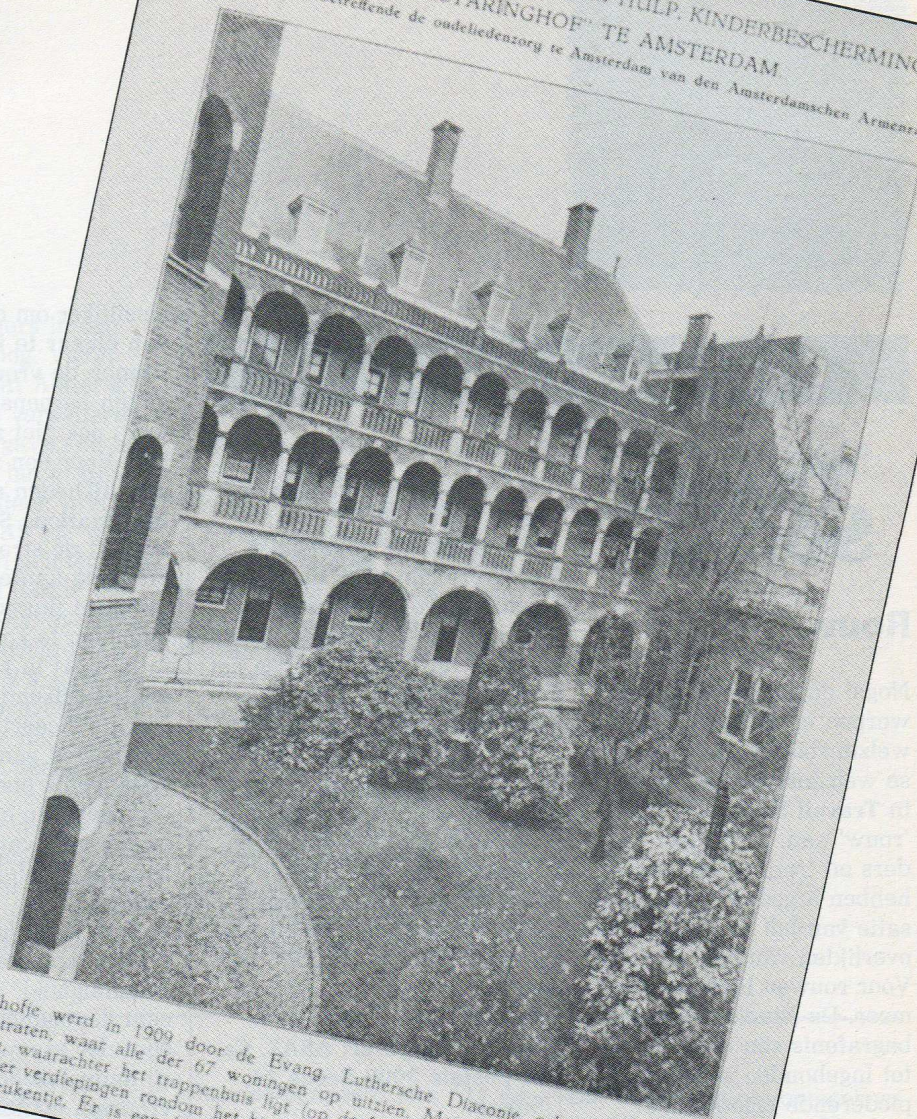
Netty van Triest

Bronnen:

- Geschriften van de Nederlandse Vereniging voor Armenzorg en Weldadigheid te Amsterdam, Rapport van de commissie door de dagelijks bestuur benoemd om een onderzoek in te stellen naar den toestand van de zorg voor ouden van dagen in Nederland, Haarlem mei 1923.
- Willem Winters, *Hoort regeerders van het land... uit de geschiedenis van het ouderenbeleid*, Leiden (Stichting Burger-schapskunde) 1988.

Uit: Tijdschrift voor Armwezen 1924

Het hofje werd in 1909 door de Evang. Luthersche Diaconie gebouwd. Het ligt aan drie straten, waar alle der 67 woningen op uitzien. Men bereikt deze door een hoofdingang, waarachter het trappenhuis ligt (op de foto links), dat toegang geeft tot de buitengang der verdiepingen rondom het binnenhof. Elke woning heeft, aan de binnenplaatszijde, haar keukentje. Er is een dokterskamer, ziekenvertrek en centrale verwarming.

ARMWEZEN. MAATSCHAPPELIJKE HULP. KINDERBESCHERMING
HET „STARINGHOF” TE AMSTERDAM.
Uit het Rapport betreffende de oudeliedenzorg te Amsterdam van den Amsterdamschen Armenraad.